

**Відповіді до завдань II етапу
Всеукраїнської учнівської олімпіади з історії
у 2024-2025 навчальному році**

9 клас

Завдання I

Кому належать вислови (за яких обставин було їх виголошено):

«Не люблю мені сидіти в Києві, хочу жити в Переяславці на Дунаї – там середина землі моєї, туди стікаються всі блага» (*Святослав*);

«Не почавивши бджіл, меду не наїсися» (*Роман Мстиславович*);

«Не личить держати нашу батьківщину крижевникам (хрестоносцям)» (*за літописом, виголосив Данило напередодні під Дорогочином 1238 р.*);

«Моєю першою метою була велич короля, другою – могутність держави» (*кардинал Рішельє*);

«Щодо козаків, про цих лицарських людей знаємо, що вони нашого роду, наші брати і правомірні християни» (*належить Йову Борецькому та взятий з його полемічного твору «Протестація» 1621 р.*);

«Узяти молот у руки та вдарити по старому світові» (*такими словами Томас Мюнцер закликав здійснити переворот і встановити владу народу*).

Завдання II

Упродовж попередніх тридцяти років XIX століття у різних частинах Європи відбувалися народні заворушення та повстання, посилювалася політична агітація. Революційні події 1848-1849 рр. мали соціально-політичні (знищення залишків феодалізму; поліпшення умов праці індустріальних працівників) та національні передумови (національне об'єднання; вихід зі складу існуючих імперій). Відповіддю на це стали революції 1848-1849 рр. у багатьох європейських країнах.

У чому полягали особливості революцій I половини XIX століття в окремих країнах Європи? Який вплив мали ці події на політичне життя українців у складі Австрійської імперії?

Орієнтовна відповідь.

Особливостями революцій I половини XIX століття в окремих країнах Європи та на українських теренах, було те, що, у Франції революція розпочалася 22 лютого 1848 р. Напередодні у країні були заборонені різні політичні маніфестації і збори. Але прихильники реформи влаштували «реформістські банкети», де, зокрема критикували уряд. На 22 лютого було призначено черговий «банкет», заборонений урядом. У відповідь парижани почали будувати барикади. На бік повсталих перейшли і гвардійці. Декілька днів осади та штурму урядових установ завершилися перемогою повсталих: Франція була проголошена республікою.

Напередодні землі Німеччини охопили масове безробіття, голод, що спричинило голодні бунти у великих містах Німеччини й Австрії. До повсталих приєдналася прусська армія. Масові демонстрації відбулися у Берліні. Утім, надії на перетворення країни на республіку закінчилися провалом, революція була придушена.

В Італії революція почалася з народного повстання у Палермо на початку 1848 р., далі охопило Мілан та інші провінційні міста. Король П'ємонту Карл Альберт приєднався до повсталих та оголосив війну Австрії. Австрійські війська змушені були відступити через брак сил. Улітку 1848 р. була підписана угода про створення Італійської держави, королем якої став Карл Альберт. Наступним етапом революції були повстання під проводом Д. Гарібальді та Д. Мадзіні, які виступали за демократичні перетворення в об'єднаній «знизу» Італії. Проте оголошена внаслідок повстання Римська республіка у 1849 р. проіснувала недовго.

Під впливом економічної кризи 1847 р. та революційних виступів у Франції, деяких державах Німецького союзу в Австрії розпочалася демократична революція. Унаслідок повстання у Відні, жорстоко придушеного військами та поліцією, спалахнула ціла низка повстань. На вулиці міста вийшли студенти, які вимагали громадянської рівності, загального народного представництва. Під тиском протестувальників влада пішла на поступки: зокрема, був створений новий уряд, проголошено нову Конституцію (утім, скасовану за декілька років потому).

Повстання у Відні підтримали в Угорщині та Хорватії. У Будапешті люди вийшли на вулиці, вимагаючи, зокрема возз'єднання з Трансільванією. Групу демонстрантів очолив поет Ш. Петєфі; ідеологом був Л. Кошут. Під тиском революціонерів влада пішла на поступки: створення нового уряду, скасована панщина та інші феодальні пережитки; було скасоване кріпацтво, земля передана селянам. Проте вже восени 1848 року поновився наступ на повстанців, на початку 1849 року угорсько-хорватські війська взяли Будапешт. Угорський уряд переїхав до Дебрецена, де було проголошено про створення Угорської республіки. Але вже у травні 1849 року на підкріплення до урядових військ прийшла російська армія. Сили були нерівними, й угорська революційна армія була розгромлена.

«Весна народів» пробудила галицьких русинів до свідомого політичного життя. Першими виступили діячі польського національного руху (Центральна рада народова, або ЦРН), що мали на меті відбудову «Історичної Польщі» у кордонах до 1772 р.

Під впливом революційних подій львівські українці 19 квітня 1848 року від імені всіх українців Галичини подали на ім'я імператора петицію з низкою демократичних вимог (введення української мови у школах; зрівняння в правах духівництва всіх обрядів тощо). У результаті подальших подій лідери інтелігенції, греко-католицького духовенства на чолі з єпископом Г. Яхимовичем утворили у Львові Головну Руську Рад (ГРР) – першу українську організацію, що представляла українське населення Східної Галичини перед центральним урядом. Її друкованим органом стала «Зоря Галицька», перша газета українською мовою у Львові.

Діячі ГРР у своїй першій відозві задекларували етнічну єдність українських («руських») земель під владою Австрії та Росії. Діяльність ГРР зустріла неприхильне ставлення з боку польської Центральної Ради Народової, що ініціювала створення «Руського собору» разом із власним виданням – «Дневник Руський».

Через суперечності з поляками, ГРР змінила свої вимоги. 9 червня 1848 р. вона вперше звернулася до імператора з проханням поділу Галичини на польську та українську частини із двома окремими адміністраціями. Ця ідея була озвучена і на Слов'янському з'їзді в Празі. Ініціаторами з'їзду були діячі чеського національного руху, які висунули ідею створення федерації зі слов'янських

народів, що входили до складу імперії Габсбургів. Окрім них, на з'їзді були представники українського (ГРР) та польського рухів. Без суперечок між делегатами не обійшлося. Втім, результатом з'їзду стала підписана «Вимога українців у Галичині» щодо рівності у правах на використання польської й української мов у навчальних закладах; утворення спільних керівних органів влади тощо. Проект поділу Галичини на польську та українську частини було відкладено та передано на розсуд імперській владі. Важливим здобутком для українців Галичини, Буковини й Закарпаття стало скасування кріпосного права, проведене австрійським урядом.

Із метою боротьби проти угорської революції імперський режим створив так звану «національну гвардію», організував спеціальну селянську оборону на галицькому Підкарпатті. За ініціативи ГРР було утворено «Батальйон руських гірських стрільців» – перший добровольчий курінь українців. Ідея цього куріня пролунала у гімні галицького діяча, поета Івана Гушалевича.

Створений у 1849 р. батальйон мав захищати карпатські переходи на Угорщину. Втім, через придушення угорського повстання російськими військами у 1850 р., мусив повернутися. Важливо, що добровольчий курінь був передвісником організації Українських січових стрільців, створеної у 1914-1918 рр.

У березні 1848 р. у Чернівцях та інших містах розпочалися революційні події. Відповіддю уряду створення Національної гвардії.

Австрійський парламент напередодні повстання нараховував, зокрема 8 депутатів від Буковини (одним із них був Лук'ян Кобилиця). Депутати від Буковини діяли спільно з представниками від іншого регіону – Галичини.

Невдоволений рішенням австрійського парламенту Л. Кобилиця повернувся до Буковини, ініціювавши повстання. З озброєним загоном своїх прихильників він їздив по селам, усував австрійських чиновників та землевласників та передавав землю селянам. Повстання швидко поширювалося.

Австрійська влада була змушена задіяти проти повсталих регулярні війська. Л. Кобилицю було заарештовано, під час тривалого слідства і тортур він помер. Повстання було придушено.

Упродовж 1848-1849 рр. революція охопила і Закарпаття.

Утім, ідеї про об'єднання Закарпаття зі Східною Галичиною та Північною Буковиною в окрему автономну адміністративну одиницю імперії лунали все гучніше, зокрема від священика Греко-католицької церкви, письменника, педагога Олександра Духновича. Цю ідею також поділяв закарпатський учений і громадсько-політичний діяч Адольф Добрянський. Разом Духновичем він установив зв'язки з ГРР. У січні 1849 р. закарпатська делегація, очолювана А. Добрянським, вручила імператору Францу Йосифу I петицію з вимогою об'єднати Східну Галичину, Північну Буковину й Закарпаття в єдине адміністративне утворення. Після цього закарпатці ще кілька разів зверталися з такими проханнями, проте імперський уряд не задовольнив прагнення русинів. Хоча певні поступки були зроблені: у 1850 р. було створено так званий «Руський Дистрикт» із заселених українцями земель Закарпаття зі столицею в Ужгороді. Одним із очільників став А. Добрянський.

Уперше за довгий час українська ідея вийшла на шлях історичного поступу.

Завдання III

Французький письменник Анатоль Франс назвав словники «всесвітом в алфавітному порядку». Справді, словники, наприклад, історичні, описують події, які відбулися у світі від найдавніших часів до сьогодення, дають біографічні довідки про історичних постатей. До розділу з всесвітньої історії «Європа та Америка в добу революцій і національного об'єднання (1815-1870 рр.)» доберіть 6 понять (термінів) і дайте їм визначення.

Орієнтовна відповідь.

Поняття	Визначення
Аболіціонізм	суспільний рух наприкінці XVIII ст.- I половині XIX ст. за скасування рабства, що виявився в масштабних політичних акціях і повстаннях
Карбонарії	члени таємних революційних організацій, поширених в Європі в 1-й пол. XIX ст., метою яких було повалення абсолютних монархій шляхом збройного повстання та утворення демократичних республік
Індустріальне суспільство	поняття, що означає певну стадію розвитку суспільства, яка є перехідною між аграрною (аграрне суспільство) та постіндустріальною (постіндустріальне суспільство, інформаційне суспільство) стадіями.
Нація	спільність людей, об'єднаних, незалежно від їхнього етнічного походження, політичними інтересами, усвідомленням своєї спільності на певній території (землі) з певною державною організацією (суверенітетом), єдиним громадянством, юридичними правами та обов'язками
Реставрація	багатозначний термін: поновлення будь-чого в первісному вигляді; відновлення раніше скасованого політичного ладу (монархії)
«Парламентська демократія»	форма демократії, при якій уряд призначається депутатами парламенту, на протидію президентському правлінню

Завдання IV

1. Установіть послідовність історичних подій, визначивши відповідний ланцюжок:

А) «Перший Університет на українських землях у складі Російської імперії, ... заснований коштом місцевого дворянства і купецтва за ініціативою вченого-експериментатора В.Н. Каразіна»

Б) «Біля 12 годин сигнальні «Вікторії», флагманського корабля Нельсона, передали: «Англія чекає, що кожний виконає свій обов'язок». Французи відчайдушно чинили опір... і здалися після втрати 80% екіпажу. Нельсон був смертельно поранений мушкетною кулею...»

В) «Недавно виявлено, що молоді вчені люди в Києві, майже всі уродженці Малоросії, утворили українсько-слов'янське товариство...»

Г) «Управління ревізії книг доручило мені ... прорецензувати анонімну книжечку написану руською і надруковану в Угорщині в буді...під назвою «Русалка Дністрова...»

1) А,Г,Б,В;

2) Б,А,Г,В;

3) Б,А,В,Г;

4) Б,В,Г,А.

2. В якому році відбулась історична подія, зазначена в цьому документі:
«...Затверджений в цьому краї університет, перетворений з Волинського ліцею, призначений переважно для навчання юнацтва губерній Київської, Волинської, Подільської».

А) 1805 р.;

Б) 1834 р.;

В) 1865 р.

3. Оберіть правильну хронологічну послідовність зазначених в документах подій:

А) «Наш підданий гетьман Богдан Хмельницький, майже поєднавши свої війська з угорцем Ракочієм послав до Польської держави наказного гетьмана Антіна Ждановича з Богуном...»;

Б) «Щодо кількості війська ..., дозволяє його королівська милість 40-тисячний реєстр Війська Запорозького упорядкувати гетьманові, що він був складений відповідно договору [у Зборові]...»;

В) «... [деякі] полки відірвалися від Хмельницького і відмовилися присягати московському цареві... Хмельницький присягнув московському цареві у Переяславі...»;

Г) «І ось зібрав Богун своїх полковників на раду. Думали вони як вирватися з осади. На раді... вирішили навести через Плешеву міст, переправити на той бік побільше війська».

А) Б Г В А;

Б) В А Г Б;

В) А Б Г В.

4. Проаналізуйте зображену картосхему. Вона дає можливість:

А) Визначити шлях наступу козацького війська у 1648 році.

Б) Відслідкувати напрямок походу козаків у 1651 році.

В) Окреслити територію Української козацької держави за Зборівським договором.

Г) Простежити напрямки молдавського походу Б. Хмельницького у 1650 році.

Д) Показати місце битви, у якій козацьке військо зазнало поразки.

Е) Зазначити місце укладення договору, за яким територію Гетьманщини було обмежено Київським воєводством.

Ж) Указати місце підписання перемир'я між Московською державою та Річчю Посполитою у 1656 році.

